

դրեցիք: Ու Ձեր վրայ պարտականութիւն
կը դնենք ըսելու ամենուն, որ Քահանա-
յապետը կ'ողջունէ ու կ'ողջագուրէ Ձեր
անձին մէջ բոլոր Հայ Եպիսկոպոսները,
Կղերն ու հաւատացեալները, մէկ խօսքով
բոլոր Հայ ազգին սիրելի զաւակները՝ ուր
որ ալ գտնուին»:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆ ՊԵՏՐՈՒԹԻ

Մնայուն կոթողներուն մէջ որ յաւեր-
ժական երախտագիտութիւն պիտի կրկնեն
ողբ. Պիոս ԺԱ. յիշատակին Հայոց կողմէն՝
չինութիւնն է Պէյրութի Հայ Կաթ. Պատրիարքարանին, արդարեւ մեծածախս
չէնք եւ աբժանի բարերար մեծ Նուիրա-
տունին եւ մեր Նուիրապետութեան զլխուն:

Լուսահոգի Արքիեպիսկոպոս իր
ընտրութեան օրերուն որդիական համար-
ձակութեամբ յիշեցուցած էր Ն. Ս. Թէ
Պատրիարքարանի նոր շէնք մը խոստա-
ցած էր իր Նախորդին: Պիոս ԺԱ. վճռած
էր իրազործումը: Պէյրութ կու գայ Վա-
տիկանի պաշտօնեայ մը եւ 1932ի 24 Յու-
լիսին կը կատարուի շէնքին հիմնարկէքը.
ու նաւակատիքը՝ նոյն լուսահոգի կա-
թողիկոսի Քահանայութեան 50ամեայ յո-
բելեանին առթիւ՝ 29 Ապրիլ 1934 չբեղ
հանդէսներով, բաղմամբ պատարագ,
թափօրներ, զրական եւ երաժշտական
կացուրդ եւն. որոնց մասին ընդարձակ
զրեց «Աւետիք» (Ապրիլ - Մայիս 1934):

Հոս կը գետեղենք մաս մը հայերէն ար-
ձանագրութենէն՝ դրուած հայկական սի-
րուն ճարտարապետութեամբ կառուցուած
Պատրիարքարանի ներքին մէկ որմին վը-
րայ, իբրեւ երախտագիտութեան յաւեր-
ժական յուշ հանգուցեալ Ս. Ք. ին:

Պիոս ԺԱ. Ծ. Ք.

Հրամայեաց գառատաշնորհ ծախս

Շինութեան յարկացս

Պատրիարքարանի Կաթ. Հայոց

Յամի Տեառն 1929ի

Ի Ծ. ամեայ յոբելինի Քահանայութեան
Աւետիս Պետրոս ԺԳ. Արքիեպիսկոպ
Կաթողիկոս Պատրիարք Տառն Կիլիկիոյ

Ձենք կրնար մի առ մի թուել դեռ շատ
մը գործեր՝ զորս ողբ. Հայրապետը կա-
տարեց Հայ Կաթ. հասարակութեան հա-
մար. հաստատութիւն մեր կրօնաւորական
Կարգերու Սահմանադրութեանց, հայրա-
կան յորդոր, եւ նպաստ. սիրալիք նամակ-
ներու գործովալիք խօսքեր՝ հրապարակա-
յին կամ առանձնական ունեկողութեանց
ատեն մեծի ու փոքրի, հարուստի եւ
աղքատի:

Անկեղծօրէն հայասէր Ս. Պապին հա-
մար՝ որ խօսքը գործ գիտէր ընել մեղի
համար, արդարեւ շատ տկար են այս տո-
ղերը ներքող մը, սիրոյ եւ յարգանքի
պսակ մ'ըլլալու օրհնեալ ու լուսայեղ
չիրմին. ու մենք իր առաքելական համար-
ձակութեամբ զոհարեր անմոռանալի խօս-
քերուն մէջ - «Մեր արդէն ծերացած
կեանքն ընծայեցինք ժողովուրդներու խա-
ղաղութեան եւ բարօրութեան համար.
զայն վերստին կը նուիրենք որպէսզի խա-
ղաղութիւնն անխոց մնայ հոգիներու եւ
զիտակցութիւններու» - կը զգանք եւ կը
խոստովանինք թէ մեղի համար ալ սպա-
ռեցաւ այդ կեանքը, սիրելով ու կրելով,
միշտ հաւատքի լոյս եւ գթութեան գործ
սփռելով, խկապէս Փոխանորդ Անոր՝ որ
իր անձը դրաւ իր Հօտին համար:

Համբուրելով իր շիրիմը, անմոռաց
երախտագիտութեամբ օրհնելով իր անունն
եւ յիշատակը, բոլոր հայ որբեր ու որբու-
հիներ, մանաւանդ թէ ամբողջ Հայութիւ-
նը կ'աղօթեն հանգուցեալ Պիոս ԺԱ. Ս.
Քահանայապետին համար Հայ Եկեղեցւոյ
բերնով:

«Փառաւորեալդ փառօք, Երրորդութիւն
սուրբ, փառաց արժանի արա՛ գծնեալս ա-
ւագնաւն, երկնային քո ժառանգու-
թեանդ»:

ԽՄԲ.

ՊԻՈՍ ԺԳ

Աշխարհ ամբողջ զարմացաւ այն ան-
ակնկալօրէն արագ ընտրութեան առջեւ,
որով Հոռոմի Քահանայապետական Աթո-
սին վրայ կը բարձրանար նոր յաջորդը
Պետրոսի՝ Պիոս ԺԳ. որ Արքարքիւն եւ
Խաղաղութիւն նշանաբանով նոր դարա-
դուլի մը կու դար բանալու Քրիստոսի
թաղաւորութեան այս մարդկութեան մէջ:
Այս բացառիկ երեւոյթը արդարացնելու
եկաւ բոլորին յոյսերը եւ այն անխտիր
համակրութիւնները, զոր Նա իր մեծ
կեանքի նախօրեակին թողած էր ամենուր
լուսաւոր հեռքերով: Այս արագ ընտրու-
թիւնը արձագանգն էր ընդհանուրին, որ
թիւնը արձագանգն էր ընդհանուրին, որ
անոր մէջ ցարդ տեսաւ ժամանակի մարդը
եւ թէ նոյնը կը ներշնչէր նաեւ ապագա-
յին:

Պատմութեան մէջ այնքան հազուադէպ
էր սա, ինչպէս նաեւ միւսը, որ դահ բար-
ձրանար իր նախորդին ամենամտերիմ
զործակիցը, անոր գաղափարներուն ու
քաղաքականութեան տեղեակ, արտաքին
ծես մինչեւ կասկած արթնցնելու ոմանց
մտքին մէջ - թէպէտ անհիմն - որպէս թէ
արտաքին աշխարհի ազդակներ ճշշում
գործած ըլլային ի նպաստ Ն. Ս. ըն-
տրութեան:

Պիոս ԺԳ. ծագումով հռոմայեցի, նոյն-
պէս նաեւ արժանաւոր հռոմայեցի եղաւ
իր իրաւագիտական ասպարէզով ու գոր-
ծունէութեամբ:

Նախկին անունով Եւդինէոս Բաշելլի,
ծնաւ Հոռոմի մէջ 1876 մարտ 2ին. ծնողքը
հռոմայեցի ազնուական ընտանիք մըն էր.
հայրը՝ Փիլիպպոս Բաշելլի, մայրը՝ Վեր-
ճինիա Կրացիոյի. հայրը իր ժամանակին
երեւելի իրաւագէտ ու փաստաբան եղաւ,
նոյնքան եւ աւելի երեւելի եղաւ այդ ճիւղ-

դին մէջ որդին՝ Եւդինէոս: Եւդինէոս ե-
կեղեցական ասպարէզին կը նուիրուի.
1899 Ապրիլ 2ին քահանայ կը ձեռնադրուի
եւ կը ստանայ աստուածաբանականին եւ
իմաստասիրականին հետ եկեղեցական ու
քաղաքական իրաւագիտութեան զոյգ վը-
կայականները:

Անձնական ու մտաւոր բարեմասնու-
թիւնները, խօսքի ու գրչի անսայթաք
պատրաստութիւնը, իր անբասիր գործե-
լակերպը եւ այս բոլորին մէջ չըջանալ-
ուած իր համեստ ու խոհուն դիմադիւծը,
հմայք ու համակրութիւն շնչեցին իր շուր-
ջը եւ շուտով զինքը հրաւիրեցին գործու-
նէութեան բարձր ասպարէզներուն մէջ,
ուր միշտ կը սպասուին լրջամիտ ու գոր-
ծելու մէջ անթերի անձեր:

1901ին կոչուեցաւ գործելու եկեղեցա-
կան ժողովներուն մէջ. միաժամանակ Քա-
հանայապետական Կաճառին մէջ ուսուց-
չական դասեր կ'աւանդէր Եկեղեցական
Դիւանագիտութեան եւ կը պաշտօնավա-
րէր իբր քարտուղար: Իր թանկագին գոր-
ծունէութիւնը բերաւ եկեղեցական կանո-
նադիտութեան վերջին հրատարակութեան
կազմութեան, Պետրոս Կասբարրի ծիրա-
նաւորին կողքին գործակցելով մեծ կշռա-
դատութեամբ:

Վերջին Համաշխարհային պատերազմի
օրերուն մէջ ենք, ուր կը տիրէր ընդհա-
նուր անվստահութիւն իրարու հանդէպ
եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները
խզուած ու ջղադրգիւ վիճակի մէջ, երբ
ժամանակին Ս. Քահանայապետը Բենե-
դիկտոս ԺԵ., 1917 Ապրիլ 20ին զինքը կը
նշանակէ Պաւլիքայի Մոնաքոյի մէջ Առա-
քելական Նուիրակ, ուր Եւդինէոս այս
գթուար գործին ու մթնոլորտին մէջ գոր-
ծեց այնպիսի փափկութեամբ եւ այնքան

խանդավառութիւն ու համակրութիւն չա-
հեցաւ, որ մէկ ամիս վերջ Ս. Քահանա-
յապետը զինք Հոռոմ կանչելով Արքեպիս-
կոպոս ձեռնադրեց:

Եւզինէոս իր հանդարտաբարոյ գործե-
լակերպով իրար հասկացողութեան ընդ-
հանուր դեռին մը պատրաստեց Հոռոմի Ս.
Աթոռին եւ Պատենի (Պաւլերա) միջեւ, եւ
իր այս ջանքերուն իբր արդիւնք 1920ին
գոյացաւ Երկրորդ համաձայնագիրը Հոռո-
մի եւ բուն Գերմանիոյ (Բրուսիա) միջեւ,
որով կը կարգադրուէին երկու կողմերուն
խնդիրները: Մեծ եւ դերդնահատելի յա-
ջողութիւն մըն էր ձեռք բերուածը, երբ
նկատի ունենանք ժամանակի քաղաքական
աննպաստ պայմանները, կուսակցական
պայքարները եւ դէպի հեթանոսութիւն
վերադարձի ծայր տուող մոլար վարդա-
պետութիւնները: Երկու կողմերուն ընդ-
հանուր դոհունակութիւն պատճառեց այս
յաջողութիւնը եւ Բազելի Ս. Աթոռի կող-
մէն կարգուեցաւ Պետլինի Առաքելական
Նուիրակ եւ պաշտօնավարեց 13 տարի:
Պետլին Բազելի մէջ տեսաւ Հոռոմի Մեծ
Քահանայապետը, խաղաղութեան ու հաշ-
տութեան այդ մեծ Մարդը, անաչառ բայց
ժամանակի մարդիկն ու պայմանները ըմ-
բռնող իմաստուն Առաջնորդը:

Այս յաջողութիւնները մեզի ենթադրել
չտան որ թէեւ պատերազմի չըջանին բայց
Բազելի գործեց նպաստաւոր պայմաննե-
րու տակ: Ժամանակները փոթորկալից
էին. պատերազմի սաստկութեան օրերուն
Բազելի գերմանական հողին վրայ գլու-
նուեցաւ. 1917 Յուլիս 29ին Կուլիէլմոս
Կայսեր հետ տեսակցութիւն մը ունեցաւ.
Հոռոմի նուիրակն էր, որ պատերազմի
դաշտերուն մէջ գերման Գերագոյն Ատեա-
նին կը տանէր խաղաղութեան առաջարկը.
Կայսեր յարգալի խոստումը սին բառ մը
եղաւ եւ մեր առջեւ դրաւ անդարմանելի
կորուստները հազար տարուան մէջ քրո-
տինքով քար քարի վրայ դրուած քաղա-
քակրթութեան եւ համազգային եղբայրու-
թեան քակտումը:

1919ի յետ-պատերազմեան օրերն էին,

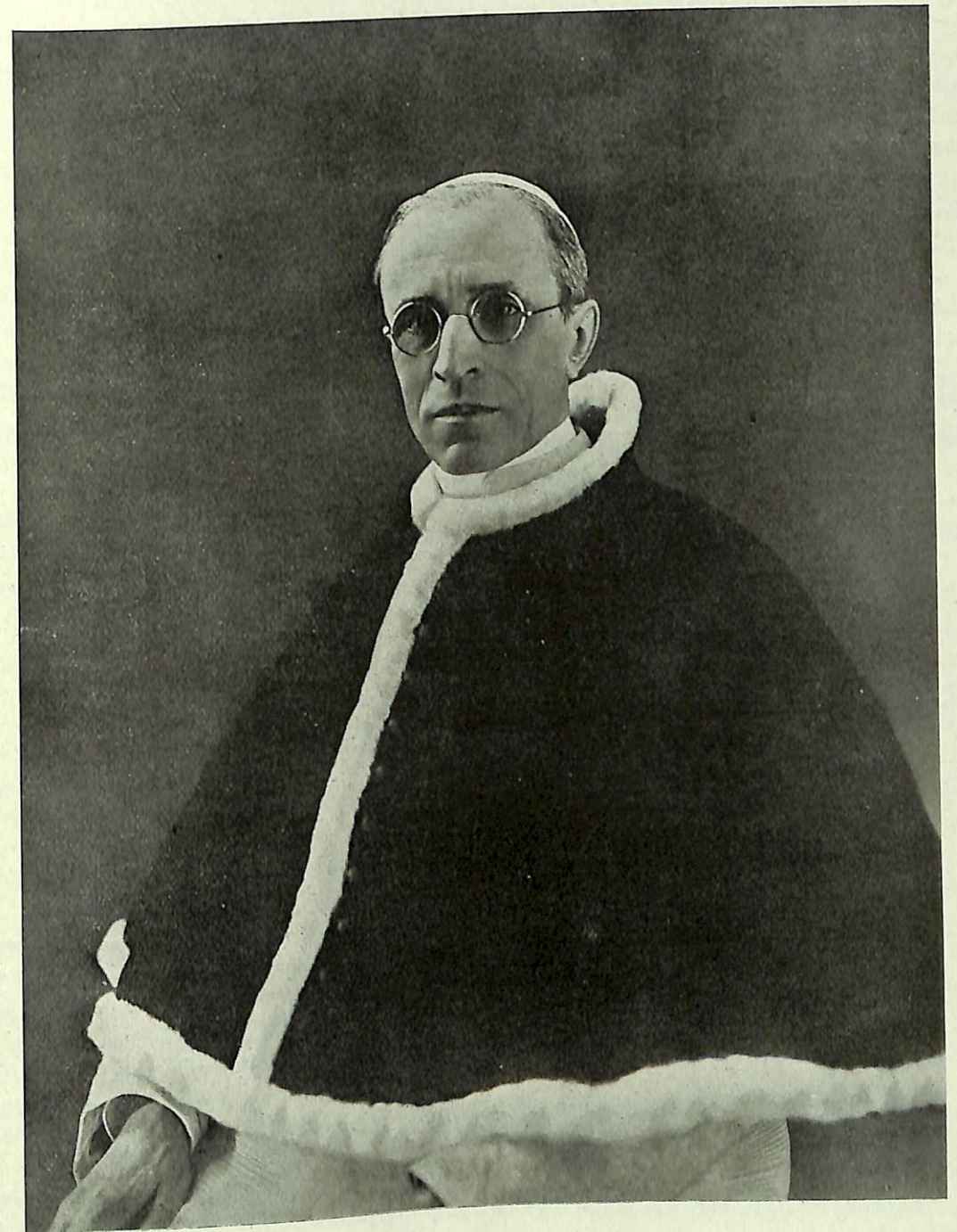
նոյնքան խռովայոյզ տիրող թշուառու-
թեանց եւ համայնական դադարներու
ծաւալէն, երբ Ապրիլ 19ի օր մը խումբ
մը համայնավարներ, որ Բազելի մէջ
խաղաղութեան մարդը տեսած էին, ատը-
ճանակով կրակեցին անոր վրայ, բայց
Նախախնամութիւնը չթողուց որ արկա-
ծախնդիրներու մէկ զնդակին զոհ երթար
ան՝ որ այսքան ծառայութիւններ մատու-
ցանելու կոչուած էր: Փոն Հինտենպուրկ
Մարաջախտը, որ մեծապէս կը զնահատէր
Բազելին, օր մը ըսաւ անոր մասին. «Պա-
տերազմին ամէն պայմաններուն տակ, ա-
նիկա անկեղծօրէն ապրեցաւ գերման ժո-
ղովուրդին մէջ»:

Հաղուադիւտ են այս կարգի անձնաւո-
րութիւններ, որ լիովին արդարացնեն ի-
րենց վրայ դրուած յոյսերը, այնքան
ձեռնհասօրէն իրագործեն ստանձնուած
ծրագիրներ եւ իրենց ներկայացուցիչի
հանդամանքին տակ մարմնացնեն իմաս-
տութիւնը եւ ամբողջ անձնաւորութիւնը
իրենց վերին Առաջնորդներուն, եւ այս
յաջողութիւնը կը կազմէ իրենց մեծագոյն
յաջողութիւնը:

Պիոս ԺԱ. գիտցաւ արժանապէս զնա-
հատել իր քաջ գործակցին արժանիքները
եւ 1929 նոյեմբեր 16ի Ժողովքին մէջ զինք
Ծիրանաւոր հռչակեց: Յաջորդ տարին
1930, երբ Պետրոս Կասբարրի Ծիրանաւո-
րը՝ նոր կանոնադրութիւնը և Լատերանի
հռչակաւոր համաձայնագիրը զլուխ հա-
նողը, ծեր հասակին պատճառով կը հրա-
ժարէր Վատիկանի Արտաքին Գործերու
պաշտօնավարութենէն, Պիոս ԺԱ. Փե-
տրուարի մէջ վստահօրէն անոր յաջորդ
կարգեց ծիրանաւոր Բազելին:

Բազելի այս պատասխանատու ասպա-
րէզին մէջ ցոյց տուաւ իր վարչական մըտ-
քին տարողութիւնը: Յիշենք միայն այն
համաձայնագիրները որոնք իր պաշտօնա-
վարութեան ընթացքին կնքուեցան Պատե-
նի, Աւստրիոյ, Գերմանիոյ եւ Եւրոպա-
ւիոյ հետ, իսկ դաշնագիր մը Ռումանիոյ
հետ:

Եւ արդէն միջազգային յարգանք ու ան-

Ն. Ս. ՊԻՈՍ ԺԲ

ՆՈՐԸՆՏԻՐ Ս. ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏ

բայ կը դնեն: Դուք պիտի պայքարիք թշնամին՝ արդիական կեանքի հեթանոսացումն է, ձեր զէնքերը պիտի ըլլան ծաւալը եւ պաշտպանութիւնը քրիստոնէական կրօնքի սկզբունքներուն, ձեր կռուի դաշտն է այն հակամարտը որ կայ բանականութեան եւ զգայականութեան միջեւ, Քրիստոսի եւ Նեոին միջեւ»:

Ժամանակի մարդն է ըսինք, եւ իր նախորդին նման, մարդկային հանճարի ամէն ձիրք ու հնարագիտութիւն, ինչպէս մամուլ, այսպէս ձայնասփիւռ, շարժապատկեր ու թատրոն իրեն համար «գորաւոր ազդակներ են, ինչպէս ժամանակաւորին զուարճութեան ու երջանկութեան, այսպէս զուգահեռաբար եւ աւելի մեծ չափով պէտք է որ ի սպաս դրուին ճշմարտութեան ու քաղաքակրթութեան»: 1932ին Հոլանտական Շարժապատկերի ընկերութեան ի մէջ ալլոց կը գրէր. «Չարմանալիօրէն շարժուն ու խօսուն պատկերները պէտք որ աչքերուն ու ականջներուն ճամբով զուարթացնեն սրտերը եւ հարստացնեն միտքն ու հոգին»: Ուրիշ առիթով, 1934ին Շարժապատկերի Միջազգային Ընկերութեան Նախագահին կը գրէր. «Գիտական զարգացումները ու գիւտերն ալ իրենց կարգին Աստուծոյ պարգեւներն են, որոնք պէտք է ճշմարտութեան սէրը ու Գեղեցիկին ճաշակը աւելցնեն»:

* * *

Բոլոր պետութիւնները Վատիկանի մօտ իրենց դեսպանին միջոցով կամ պաշտօնական ներկայացուցիչներով հաղորդեցին իրենց խնդակցութիւնները ու մաղթողականը:

Մարտ 12ին Ս. Պետրոսի տաճարին մէջ, ներկայութեամբ խալական արքայական տան, նախարարութեանց եւ միւս օտար պետութեանց դեսպաններու ու պաշտօ-

նական մարմիններու, մեծ հանդիսով տեղի ունեցաւ Ն. Ս. Թաղադրութեան արարողութիւնը:

Քրիստոնէութիւնը մոռցաւ Պիոս ԺԱ. խաղաղութեան ու մեծաշէն մեծ մարդուն մահուան սուգը, որովհետեւ Պիոս ԺԱ. անձին մէջ դտաւ անոր արժանաւոր Յաջորդը, անոր մեծութեան բոլոր հաւատարմներով օժտուած, դտաւ իր Գիւլիը, հոգիներու իմաստուն եւ բարեհամբոյր Հովիւը, որ պիտի շարունակէ ապրիլ ու դործել Արդարութեան ու Խաղաղութեան համար:

Եւ մենք, բոլոր ազգերու եւ հաւատացեալ ժողովուրդներու հետ, որոնք մըրցակցեցան յարգանքի եւ սիրոյ բացառիկ ու անվերապահ զգացումներով ողջունելու իր դալուստն եւ երկնքէն իրեն սահմանուած առաքելական դերադանց պաշտօնը, մենք ալ կը կրկնենք աւետարանական օրհներգը. «Օրհնեա՛լ եկեա՛ն յանուն Տեառն», եւ ձեռնունայն շերեւնալու համար այդքան ընծայարեր ժողովուրդներու մէջ, կը նուիրենք Ս. Աթոռին եւ իրեն նորընտիր Գահակալին՝ ամենազեղեցիկ եւ թանկարժէք պսակ մը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ սրբազան դանձարանէն՝ նոյն ինքն Ս. Ներսէս Ծնորհալի ձեռքով հիւսուած եւ ականակուռ զարդարուած:

«Եւ դու Հռովմ՝ մայր քաղաքաց,
Գերապայծառ եւ պատուելի,
Մեծին արքունի Պետրոսի
Առաքելոց գլխաւորի:

Եկեղեցիդ անշարժելի
Ի կեփայեան շինեալ վիմի
Դրանց դժոխոց անվանելի
Եւ կնիք երկնիցըն քացոյի»:

(ՈՂԲ ԵԴԵՍԻՈՑ. ԻԱ.)

ԽՄԲ.

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԱՐՅՈՒՆՔ ՄԱՅԻՍԵԱՆ ԺՊԻՏ

Ամէն տարի երբ «Ծառերն ամենայն ծաղկին, ու, հոտը գայ գարնանային», կը ծագի «Լոյսը Հայոց սուրբ Զատիկին» մեր հայրենի երգին ազու մեղու քաղցրութեամբ:

Եկե՛ք սիրելի եղբայրներ, եղբայրներ լեզուի, եղբայրներ սրտի եւ արիւնի, եկե՛ք միանալ մեր հայրենի աշխարհիս ամէնէն հեռաւոր անկիւններէն՝ կարաւանն ու բանակը մեր. մենք Ապրիլեան Ուխտ ունինք, եկե՛ք երթանք դէպ ի աղբիւրն այդ Լոյսին՝ ըլլա՛յ կեանքով, ըլլա՛յ մահով, ուխտի երթանք ո՛վ եղբայրներ:

Ամէն ոք սիրտ մ'ունի մաքուր. ահա սափոր արցունքի:

Ամէն ոք բորբ արիւն ունի. ահա վարդեր ուխտական:

Զատի՛կ... անցք ու գնացք դէպ ի բարձունքն ազատութեան, դէպ ի երկիրն Աւետեաց:

Հայկակա՛ն Զատիկ... անցք ու գնացք կարմիր ծովէ մ'անսահման. կարմիր՝ մեր հայրերուն, մեր մայրերուն, մեր եղբայրներուն ու բոյրերուն արիւնով ծովացած:

Հայկակա՛ն Զատիկ, յաղթանակի նախօրեակ, տօն գոհուած մեր քաջերուն՝ մեր Ազատութեան արշալոյսին:

Եւ ո՞վ պիտի զանաւոր սիրոյ վարդեր, պաշտամունքի արցունքներ մեր ծանօթ ու պաշտելի Նահատակներու անծանօթ ու անքիւ շիրիմներուն համար, հեռաւոր ու կարօտալից վայրերուն մէջ՝ ուր ամէն քաղաքի համբոյր մ'ունի, ամէն ծաղիկ ու գեփիւն՝ արցունք եւ հառաչ, ամէն ձոր ու հովիտ՝ մաս մը անոնց խնկելի մատուցներէն. եւ օդ, բնութիւն եւ երկինք՝ յուզումով ու զարմանքով դեռ ունկնդիր են անոնց յետին հառաչին ու սուրբ կտակին՝ որ կը բրբռայ ու կը ծաւալի ու կ'ապրի անմեռ, խօսելու համար դեռ ու միշտ մեր ու մեր գաւակներու հոգիներուն:

Եւ ահա, մեր վաղուի ազատութեան Լոյսն է որ կը ծագի այդ գիշերէն, սարսուռի, արիւնի եւ մահուան գիշերէն. յաղթանակ՝ մարտէն յետոյ, եւ ազատութիւն՝ գոհերու մահով:

Ողջո՛յն քեզ նոր կեանք՝ անմեռ յոյսի եւ հրաշափառ յարութեան՝ մեր զանգուածային մահուան մէջ, խորհրդաւոր ինչպէս ծնունդը լոյսին՝ խաւարի ծոցէն, գեղեցիկ ու տեղեկ ինչպէս ազատութիւնը:

Մեր Ապրիլեան տօնը իսկապէս լոյսի եւ կեանքի աղբիւր է, որ ամէն տարի արշալոյսի պէս կը բռնկի ու կը հեղեղուի մեր հեռաւոր ու պաշտելի Հայրենիքէն, Այրարատի սպիտակափառ կատարէն. ու մենք յաւերժօրէն տուրու եւ խորխոր՝ կենսամարդ ու ժերով կը վարգենք դէպ ի ազատութիւն, ամէն անգամ որ մեր Ապրիլեան ուխտէն կը վերադառնանք՝ մեր սրտերուն մէջ արծաթած երգերը ՎԱՐՈՒԺԱՆԵԱՆ՝ մեր Յեղին սրտին հարազատ փառքերով